

- О. Топузова; доктора педагогічних наук професора О. Малихіна. Київ: Видавництво «Людмила», 2023. С. 78–82.
6. Барановська О. Формування інформаційної культури учня. *Шлях освіти*. № 3. 31–34. 2000.
 7. Діагностика навчальних втрат та рекомендації щодо їх подолання у початковій школі. Авт. кол.: Бібік Н. М., Вашуленко О. В., Листопад Н. П., Мартиненко В. О., Онопрієнко О. В., Павлова Т. С., Петрук О. М. *Діагностика та компенсація освітніх втрат у загальній середній освіті України* : методичні рекомендації. К. : Інститут педагогіки НАПН України, Педагогічна думка, 2023. с. 60–69.
 8. Освітні втрати й освітні розриви на рівні загальної середньої освіти: вимірювання та механізми подолання». Прес-служба Апарату Верховної Ради України. Опубліковано 11 травня 2023. url: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/236373.html?fbclid=IwAR28O7YAI6i-sC9xxquuGQ8wM8juhYCFsnQkWQ132D_0fYrgr4HvVvWqKvo
 9. Почупайло О. В. Інформаційні вміння – складова навчальної культури учня. *Педагогіка і психологія*. 1996. № 4. С. 95–102.
 10. Почупайло О. В. Формування читацьких умінь в учнів I–IV класів. ... дис. канд. пед наук. Київ, 1994. 179 с.
 11. Почупайло О. В. Програма формування читацьких умінь у школярів. *Початкова школа*. 1997. № 10. С. 29–38.

Бібік Надія Михайлівна,
доктор педагогічних наук,
головний науковий співробітник
відділу початкової освіти імені О. Я. Савченко
Інституту педагогіки НАПН України,
м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: ВІД ЗАЛЕЖНОСТІ ДО САМОСТІЙНОСТІ

Управління визначають як функцію систем, що забезпечують реалізацію досягнення мети [4, с. 657]. В освітній практиці, як і в кожній соціальній системі, управління здійснюється на різних рівнях: державному, громадському, шкільному. В останнє десятиліття шкільне управління досліджувалось інтенсивніше в зв'язку з прийняттям низки базових документів (Закон України про освіту (2017)).

Рівень управління закладом освіти досліджувався в аспекті характеристики як системного явища, структурних елементів, функцій учасників управління. Ученою Л. Калініною вперше розгорнено й уточнено ознаки громадського самоврядування в закладах освіти, схарактеризовано органи здійснення цього виду управління (пед. рада, методичне об'єднання, батьківські об'єднання, конференція колективу) [1, с. 1040–1041].

Водночас, діяльність учителя, що здійснює педагогічне управління, сприймається спеціалістами неоднозначно. Так, вважається, що за певних умов відбувається жорстка детермінація діяльності учня, а натомість управління має передбачати допомогу учневі.

У дискусіях з цього питання відомий психолог Ю. Машбиць стверджує, що «спільна діяльність вчителя і учнів ґрунтується на взаємозв'язках у здійсненні управління цією діяльністю» Він вважає, дидактично обґрунтований розподіл функцій між учителем і учнем,

що спрямований на досягнення мети навчання, позитивно впливає на психічний розвиток учнів як суб'єктів цього процесу [2, с. 180].

Метою управління навчальним процесом у початковій школі вважається створення оптимальних організаційно-педагогічних, психологічних, дидактичних, матеріально-технічних та санітарно-гігієнічних умов для різнобічного розвитку дітей молодшого шкільного віку, формування в них пізнавального інтересу, оволодіння ними базовими знаннями, вміннями і навичками; виховання гармонійної особистості з урахуванням вікових та індивідуальних пізнавальних потреб і можливостей кожного учня.

Основними завданнями управління навчальним процесом дослідники визначають такі: раціональне планування навчально-виховного процесу відповідно до вимог навчальних планів та програм; створення сприятливого психологічного клімату в колективі та організація ефективної взаємодії всіх учасників освітнього процесу; упровадження в практику роботи сучасних освітніх технологій, форм і методів навчання; забезпечення відповідних санітарно-гігієнічних та матеріально-технічних умов для проведення навчальних занять; постійне вдосконалення професійної майстерності вчителів шляхом підвищення кваліфікації, обміну досвідом тощо.

За способом педагогічного впливу дослідники визначають пряме і непряме управління в навчанні молодших школярів: пряме управління вважається ефективним при поясненні нового матеріалу, відпрацюванні навичок і вмінь, а також за потреби скорегувати поведінку окремих учнів; непрямі методи управління визнано доцільними для стимулювання пізнавальної активності та самостійності школярів щодо закріплення знань, виконання творчих завдань.

За О. Савченко, педагогічне управління має здійснюватись таким чином, щоб навчання вело учнів від виконання вказівок вчителя, роботи за певним алгоритмом до уміння планувати і контролювати результати своєї діяльності [3, с. 126–127]. Перевагу слід надавати непрямим методам управління пізнавальною діяльністю, оскільки вони сприяють формуванню відповідальності та саморегуляції молодших школярів.

Вважається, що домінування прямих методів управління пригнічує ініціативу та активність дітей, що порушує принципи розвивального навчання. Натомість організація цілеспрямованої діяльності всіх учасників навчально-виховного процесу має спрямовуватись для досягнення поставлених цілей, створення оптимального розкладу, підбір ефективних методів, форм організації діяльності учнів тощо. Мотивація школярів до активної пізнавальної діяльності на основі їхніх потреб та інтересів передбачає застосування стимулів, заохочень, створення ситуацій успіху. Отримання інформації про результати навчальної діяльності учнів потребує своєчасного корегування процесу.

Таким чином, часовий цикл взаємодії вчителя й учня на уроці, результатом якого має стати компетентність і пізнавальна самостійність учнів у певній сфері, містить такі структурні елементи: постановку інформаційно місткої й актуальної для учня мети; створення настанови на її реалізацію; план досягнення результату; засоби організації навчальної взаємодії діяльності, їх коригування з урахуванням індивідуального досвіду учнів; оцінку й самооцінку досягнень.

Список використаних джерел

1. Калініна Л. М. Управління та громадянське самоврядування закладу загальної середньої освіти. Енциклопедія освіти : 2-ге вид., допов. та перероб. / Нац. акад. пед. наук України; гол. ред. В.Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2021. 1144 с.
2. Машбиць Ю. І. Динамічний розподіл функцій управління учбовою діяльністю між учителями та учнями й психологічний механізм навчання. *Педагогічна і психологічна науки в Україні* : зб. наук. праць до 15-річчя АПН України у 5 томах. Том 3. Психологія, вікова фізіологія, дефектологія. Київ : Педагогічна думка, 2007. 376 с.
3. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти : підручник для вищих навчальних закладів. Київ : Грамота, 2013. 504 с.
4. Філософський енциклопедичний словник / Інститут філософії ім. Г.С. Сковороди НАН України. Київ : Абрис, 2002. 742 с.

Вашуленко Оксана Вікторівна,

науковий співробітник

відділу початкової освіти імені О. Я. Савченко

Інституту педагогіки НАПН України,

м. Київ

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ

Патріотичне виховання особистості є одним із пріоритетних напрямків державної політики України. Це підтверджують державні документи: Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти (Затверджено наказом МОН України від 06.06.2022, №527), Концепція розвитку освіти України на період 2015–2025 рр., Держаний стандарт початкової освіти, у яких визначені мета і основні завдання національно-патріотичного виховання в системі освіти України. Зокрема, Концепція Нової української школи передбачає виховання здобувача загальної середньої освіти як «патріота з активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами і здатний приймати відповідальні рішення, поважає гідність і права людини» [5, с. 6].

Зазначимо, що тема національної єдності є особливо актуальною на сучасному етапі, у період відстоювання державної незалежності та боротьби з російськими терористами, які розв'язали війну. Адже від свідомої патріотичної позиції українців залежить безпека та самостійність нашої держави.

У сучасній початковій школі ідеї патріотичного виховання органічно вписуються у зміст і методику навчальної роботи. Цей напрям виховання в початковій школі має на меті формування в дітей знань і уявлень про українське суспільство, рідний край, виховання в них позитивного особистісного ставлення до цінностей і символів Української держави, національної самосвідомості, почуття любові до рідної землі, поваги до українського народу, шанобливого ставлення до української мови, цікавості до української культури, літератури, звичаїв, традицій тощо. Українська система освіти своїм змістом, організацією, педагогічними засобами має цілеспрямовано утверджувати цінності української національної ідеї.